

אבל **הכא**, גבי "קונם שאני עושה לפיך",
הרי **אין בידה לגרש את עצמה!** (2)

וממשיך רב שישא בריה דרב אידי
בקושייתו, ואומר:

אם אכן באת ליישב את משנת "קונם שאני
עושה לפיך" על ידי דימוי לשדה ממושכנת,
אל תדמנו לשדה ממושכנת ללא הגבלת זמן,
שבידו לפדותה עכשיו, כי:

הא — קונם שאני עושה לפיך — **לא דמיא**
אלא לאומר לחבירו: שדה זו שמשכנתי לך
לעשר שנים [שאין בידו לפדותה עכשיו] —
לכשאפדנה ממך, תיקדש! דקדשה אותה
שדה.

והוא הדין, יכולה האשה להקדיש את ידיה,
אף שאין בידה לגרש את עצמה.

מתקוף לה רב אשי, לדברי רב שישא בריה
דרב אידי:

מי דמי?!

התם, לאחר **עשר שנים**, **מיהא**, **בידו**
לפדותה.

לפיך" — הרי **גופה**, הידים, **בידה הוא**,
ברשותה הוא, ולא תיקנו שיהא לבעל אלא
את פירותיהן, דהיינו מעשה ידיה! (17)

וממשיך רב פפא בקושייתו:

הא, קונם שאני עושה לפיך, שהגוף שלה
הוא — **לא דמיא אלא לאומר לחבירו:**

שדה זו שמשכנתי לך [והגוף הוא שלי, בעל
השדה], **לכשאפדנה ממך** — **תיקדש!**

דקדשה השדה.

ואדרבה, יש לך ללמוד משם שאכן יועיל
הקונם של האשה.

מתקוף לה רב שישא בריה דרב אידי לדברי
רב פפא:

מי דמי קונם שהיא עושה על הידים
המשועבדות לבעלה, לשדה ממושכנת,
שבעליה מקדיש אותה לאחר שתיפדה?!

והרי, **התם**, בשדה ממושכנת, **בידו** של
בעליה שמישכן אותה **לפדותה** ממי שהיא
מושכנת בידי. וכל דבר ש"בידו" לעשותו
— לאו כמחוסר מעשה דמי. (1)

יש לומר, דרבי יוחנן בן נורי דאמר "יפר",
לאו משום שהאשה חייבת לעשות לבעלה בכל
שבוע תחת מזונות קאמר, וכשיעור המבואר
במשנה לקמן. דאי משום אלו, אין לומר "שמה
יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו", שהרי אפשר
לבעל ליזהר ממנה בכך. אלא, הכא באוסרת כל
הנאה שלה על בעלה, ואפילו אותן מלאכות
שחייבת לעשות לו דהיינו טוחנת ואופה וכיוצא
בזה. וזה שאמר רבי יוחנן בן נורי "שמה
יגרשנה, ותהא אסורה לחזור לו", כיון שאינה
יכולה לשמשו במלאכות הללו. ולכן, לא כל

17. לשון הגמרא בנדירים פו א הוא: מי דמי, גבי
זביני פסיקא מילתייהו, גבי אשה מי פסיקא
מילתא?! והן הן הדברים שאומרת הגמרא כאן,
כמבואר בר"ן שם.

1. ר"ן נדרים פו א.

2. כתב הר"ן בנדירים פו א: ומקשו הכא, אשה
נמי, בידה הוא שיחול נדרה כל שעה ושעה
שתרצה, דהא קיימא לן כרב הונא, דאמר: יכולה
אשה שתאמר לבעלה איני ניוזנית ואיני עושה!?

אבל **הכא**, הרי **אין בידה** של האשה **לגרש** את **עצמה לעולם**.⁽³⁾

אלא, **אמר רב אשי**, כך יש ליישב את הסתירה בדברי שמואל, שלגבי הקדש מעשה ידיה פסק שמואל שאין היא יכולה להקדיש דבר שלא בא לעולם, ואילו לענין קונם פסק שמואל שהיא יכולה לאסור את ידיה לאחר שתתגרש, ואף שבשעת עשיית הקונם הרי הידים משועבדות לבעלה:

קונמות קא אמרת! וכי קונמות משווה אתה לדין הקדש!?

והרי **שאני קונמות** — דבגדר "קדושת הגוף" **נינהו!** שדינם של הקונמות הוא כקדושת מזבח, שאין לה פדיון. וכך גם קונמות, אין להן פדיון להיות ניתנים למי שנאסר בהן. ואינם כקדשי בדק הבית, שיש להם פדיון.

ומאחר שהקונמות כ"קדושת הגוף" הן, שוב

לא תיקשי האיך יכולה היא לאסור בקונם עליו קודם שיגרשה, כי יש כח בדבר המוגדר כ"קדושת הגוף" להפקיע את שעבוד הבעל — **וכדאמר רבא!**

דאמר רבא:

הקדש, כגון מי ששיעבד שורו לבעל חובו, וחזר והקדיש שורו לקרבן, מפקיע ההקדש את שעבודו של המלוה, ושוב אין המלוה יכול לגבות חובו מהשור, כיון שחלה עליו קדושת קרבן, **אלא** הרי הוא גובה את חובו ממקום אחר —

וכמו כן הקונם מפקיע את שעבוד הבעל על ידיה של אשתו למעשה ידיה. ואף על גב שכל זמן שהיא משועבדת לו אין הקונם חל, כיון שהאלימו חכמים את שעבודו,⁽⁴⁾ מכל מקום, לאחר שיגרשנה בעלה, יחול הקונם, ואין זה דבר שלא בא לעולם.⁽⁵⁾

חמין, אם שיעבד אדם מישראל את חמצו

5. בפשטות נפקע השעבוד היות ובטלה אפשרות הגביה ממנו.

ורבותינו האחרונים דנו בהרחבה בביאור דברי רבא. ועיין בקצות החושן סימן קי"ז, ובקובץ הערות למסכת יבמות סימן נ"ב, שביארו את חילוק התוס' במסכת גיטין בין קדושת הגוף לקדושת דמים, ואת ביאור דברי רש"י שאין הקרבן נפסל להקרבה.

עוד דנו האחרונים בביאור דינו של רבא "הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד", האם פירושו הוא כפשטות הלשון שאכן אלו "מפקיעים" את השעבוד, או שמא הכוונה לומר, שאין בכח השעבוד מלמנוע את חלות ההקדש איסור החמץ והשחרור, ואף שעל ידי כך תמנע מבעל השעבוד האפשרות לממש את שעבודו.

הימנה להפקיע עצמה, שדברים אלו אינם תחת מזונות עד שתאמר "איני ניוזנית ואיני עושה".

וכדבריו, שעיקר דברי רבי יוחנן בן נורי הוא משום מלאכות אלו, מבואר גם ברש"י בסוגייתנו בד"ה ותהא אסורה לחזור לו. ואולם מה שכתב הר"ן שבאומרת "איני ניוזנית ואיני עושה" אין היא נפטרת ממלאכות אלו, אינו כדברי התוספות לקמן סג ד"ה רב.

3. לשון הגמרא בנדרים פו א הוא: "מי דמי, התם [בשדה ממושכנת] קייץ, אשה מי אית לה קיצותא".

4. וכמבואר בהמשך הסוגיא.

מתניתין:

ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה:

טוחנת לו קמת, ואופה פת, ומכבסת, ומבשלת.

ומניקה את בנה.

ומצעת לו לבעלה את המטה.

ועושה מלאכה בצמר, כדי שיהיה רווח ממון לבעלה ממלאכתה.

ואם הכניסה לו האשה לבעלה שפחה אחת, הרי זו לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת, לפי ששפחתה תעשה את עבודותיה במקומה.

ואם הכניסה לו שתיים שפחות, אף אין מבשלת, ואין מניקה את בנה.

ואם הכניסה לו שלש שפחות, אף אין מצעת לו את המטה, ואין עושה בצמר. (6)

ואם הכניסה לו ארבע שפחות, הרי האשה יושבת בקתדרא, ולא תטרח כלום בשביל בעלה, ואפילו לילך בשליחותו להביא לו חפץ מבית לעליה. (7)

רבי אליעזר אומר:

כשיעבוד אפותיקי להלוואה שלקח מגוי, והגיע ערב פסח, נאסר החמץ בהנאה לעולם, ואינו נחשב כחמצו של גוי, שמותר בהנאה לאחר הפסח, כי מפקיע איסור החמץ שחל על הככר, את שעבוד הגוי, והחמץ נאסר בהנאה כחמצו של ישראל.

ושחרור, אם עשה הלווה את עבדו אפותיקי למלוה, ושחרר הלווה את העבד, הרי העבד משוחרר, כי שחרור עבד ועשייתו לבן חורין נחשב כ"קדושת הגוף", שמפקיעה מידי שעבוד, והמלוה יגבה את חובו ממקום אחר.

כל אלו מפקיעין מידי שיעבוד, וכפי שנתבאר.

ומקשינן: אלא מעתה, ונקדשו מעשה ידיה כבר מהשתא, מעתה, ולא רק לאחר שיגרשנה, שהרי אתה אומר ש"קונם מפקיע מידי שעבוד"?!?

ומפרשינן: אלמנה רבנן לשיעבודיה דבעל [האלימו וחיזקו חכמים את שעבוד הבעל על מעשה ידי אשתו], כי היכי דלא תיקדש מהשתא [כדי שלא יחול הקונם עליהם מעכשו, ותפקע זכותו, אלא רק לכשתמות האשה, ויירשנה]!

רש"י "דברים קטנים", ומדברי רש"י כאן בד"ה יושבת בקתדרא, נראה, שדברים קטנים הם כגון לילך בשליחותו להביא חפץ מבית לעליה, וראה לקמן בהערות סא א מה שכתב הריטב"א בשם רש"י בפירוש "הא שארא עבדא".

7. רש"י.

ועיין בחידושי רבי שמואל ליבמות, חלק שני עמוד שא.

6. כתבו התוספות: אבל עושה מלאכות קטנות שבבית שלא הזכירו במשנתנו, ואיכא נמי ארחי ופרחי דבגמרא [סא א]. ובגמרא שם מבואר על פיסקא זו שבמשנה: "הא שארא עבדא", ופירש

ומפרשינן: **אלא אימא**: מטחנת, מכינה צורכי הטחינה, שנותנת את החיטים באפרכסת של המטחנה, והמטחנה טוחנת, והאשה קולטת מהמטחנה את הקמח.

ואיבעית אימא: לכך נקטה המשנה לשון "טוחנת", כי משנתנו עוסקת בריחוי דירא, בריחיים של יד, שהיא עצמה מסובכת את האופנים של הרחיים, ולא המים.

ומבאר הגמרא: **מתניתין דידן** — היא **דלא כרבי חייא**!

דתני רבי חייא:

א. **אין אשה** — **אלא ליופי**, ולא למלאכות שהן מכחישות את יופיה, כגון טוחנת, אופה ומניקה את בנה, וכיוצא בהן.⁽¹⁰⁾

ב. **אין אשה** — **אלא לבנים**.

אפילו הכניסה לו מאה שפחות, הבעל כופה אותה לעשות מלאכה בצמר, לפי שהבטלה מביאה לידי זימה.⁽⁸⁾

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה — יוציא ויתן כתובה,⁽⁹⁾ לפי שהבטלה מביאה לידי שיעמום [שגועון].

גמרא:

שנינו במשנה: ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה, טוחנת:

ותמדה הגמרא: וכי תקנו חכמים שתהא האשה טוחנת בעצמה, **סלקא דעתך לומר**!?

והרי זרם המים מגלגל את האופן, והמטחנה היא שטוחנת!?

8. כתב הר"ן [כה ב מדפי הרי"ף ד"ה הלכה]: משמע שאינה חייבת לעשות משקל חמש סלעים, אלא כדי שלא תהא יושבת ובטילה.

וכתב עוד: ויש אומרים שמלאכה זו שהיא עושה משום שלא תבוא לידי זימה, אינו של הבעל, אלא שלה הוא, היות ואין מחייבין אותה אלא כדי שלא תבוא לידי זימה, וכל שהיא עושה בין לעצמה ובין לאחרים כבר אין לחוש לזימה. אבל הרשב"א כתב, דמסתברא שאין זה טוב מהעדפה על ידי הדחק שהוא של בעל, אע"פ שעושה מרצונה ולא בתורת חיוב.

ולא ידעתי מהו, דכל העדפה ברצונה נעשית, ואף על פי כן הקונה לבעל תחת מעה כסף, ואפילו העדפה שעל ידי הדחק למי שפוסק כן [דשל בעל היא], ומה ענין זה לכאן!?

אבל קרוב הדבר לומר, שאם תהא מלאכתה לעצמה כיוון שלא תצטרך לחשוב עם הבעל, תבטל, ותבוא לידי זימה.

9. כתב החלקת מחוקק [סימן פ ס"ק ז] על דין זה: כבר כתבתי שאין ביד הבעל לאסור על אשתו ולומר לה לא תעשה זה, ואם אמר כן אין בדבריו כלום, אלא אם כן תלה בתשמיש או בדברים אחרים.

והוסיף עוד, וכתב המגיד משנה שלא נזכר בגמרא כמה יהיה זמן ההדרה, ורחוק מן הדעת שאם הדירה יום אחד או שנים שתבוא לידי זימה.

10. אבל על עושה בצמר לא נחלק, שהרי מעשה ידיה תחת מזונות, תוספות. כלומר: ואילו טחינה ואפיה אינם תחת מזונות, וראה בזה בתוספות לקמן סג א ד"ה רב.

ובגליון מהרש"ם כתב: יש לפרש על פי מה שכתוב ביבמות סג א, דרבי חייא הוה מצערא לה דביתהו [אשתו היתה מצערת אותו] ואמר

ואם נתגרשה והיה התינוק מכירה, לאמו, ואינו רוצה לינק מאשה אחרת, הרי הבעל נותן לה שכרה, וכופה אותה ומניקתו, מפני הפכנה של הולד!

ומוכח, שלדעת בית שמאי אין האשה משועבדת לבעלה להניק את בנם, ונמצא שמשנתנו היא, לכאורה, שלא כבית שמאי.

ודחינן: אפילו תימא משנתנו כבית שמאי היא, לא תיקשי. כי הכא, כברייאתא, במאי עסקינן, (13) באופן שאסרה האשה את הנאת יניקתה על עצמה, שהאשה נהנית בהנקה שמניקה את בנה, ולכן אין מניעה בחלות הנדר משום השעבוד לבעלה, שהרי על עצמה הוא שאסרה הנאה —

ובית שמאי ובית הלל אינם חלוקים אם היא עצמה יכולה להניק, שזה לכולי עלמא אסור, מאחר שאסרה את הנאת יניקתה על עצמה. ומחלוקתם היא רק האם יכול הבעל לכפות אותה לשכור מינקת. (14)

והברייאתא עוסקת כגון שנדרה היא [האשה], וקיים לה הוא [הבעל] את נדרה, כגון שאמר "יתקיים הנדר", או ששתק ולא הפר ביום שמעו, ונתקיים הנדר מאליו —

וקסברי בית שמאי: הוא, הבעל שקיים את הנדר, הוא זה ש"נותן את האצבע בין שיניה" כדי שתנשכנו. כלומר, הוא הגורם לקיומו של הנדר, ולכן אינו יכול לכפותה

ועוד תני רבי חייא: אין אשה — אלא לתכשיטי אשה. שהבעל יקנה לה כדי שתתנאה בהן. (11)

ועוד תני רבי חייא: הרוצה שיעדן את זיוה של אשתו — ילבישנה בלי בגדי פשתן.

והרוצה שילבין את עור בתו, שיהיה נאה ולא יהא שחור — יאכילנה לבתו בשר אפרוחים, וישקנה חלב סמוך לפירקה [לימי הנעורים].

שנינו במשנה: ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה — ומניקה את בנה:

שואלת הגמרא: לימא מתניתין — דלא כבית שמאי?

דתניא: נדרה האשה שלא להניק את בנה, וכגון שאסרה על בעלה את דדיה להנאת חלבה. (12)

בית שמאי אומרים: חל נדרה, ושומטת דד מפיו של תינוק ואינה מניקתו, כי אינה משועבדת לבעלה להניק את בנם.

ובית הלל אומרים: כופה הבעל את אשתו ומניקתו. שהיות והיא משועבדת לבעלה להניק את בנם, אין הנדר חל, שהרי זו כאילו אסרה דבר של בעלה על בעלה.

נתגרשה ממנו, שוב אינו כופה אותה להניק את בנם.

12. ריטב"א, שאם לא כן אין הנדר חל כלל, שאי אפשר לידור לאסור פעולה מסוימת בנדר.

13. תירוץ הגמרא מתבאר על פי התוספות.

14. או תצא בלי כתובה, תוספות.

רבי חייא: דיינו שמגדלות את בנינו ומצילות אותנו מן החטא [מהרהור חטא], והוא על ידי יופיה, כדאיתא בתענית כג ב ויבמות סג ב.

11. כי יופי האשה לפי התכשיטין, ענף יוסף.

לשכור מינקת.

ובית הלל סברי: היא זו ש"נתנה אצבע בין שיניה" במטרה להינשך. כלומר, היא הנודרת, והיא זו שצריכה לשכור מינקת.

ומקשה הגמרא: אם מחלוקתם היא מחלוקת עקרונית, כאשר הבעל מקיים את נדרה של האשה מי הוא האחראי לנדר, האשה הנודרת או הבעל המקיים את הנדר, מדוע נחלקו דוקא במקרה שנדרה הנאה מהנקת בנה? והרי זו מחלוקת עקרונית, בכל נדר שבו אוסרת האשה את עצמה מלהינות לבעלה, וקיים לה בעלה את הנדר.

ואם כן, נפלגו בית שמאי ובית הלל בכתובה בעלמא, וכך יחלקו:

אשה שנדרה מליהנות לבעלה, וקיים לה הבעל:

בית שמאי אומרים: תצא ויתן כתובה. כי הוא זה שנתן אצבע בין שיניה, שהוא האשם בקיום הנדר, ולכן יוציאה בגט ויתן לה כתובתה.

בית הלל אומרים: תצא האשה בלא כתובה, כי היא זו שנתנה אצבע בין שיניה, שהיא האשמה במציאות הנדר, ולכן לא יתן כתובה.

ועוד תיקשי, שמצינו מפורש בברייתא,

שטעמם של בית שמאי אינו מחמת שהיא האחראית למציאות הנדר, אלא משום שזכותה היא לא להניק את בנה, גם במקום שכלל לא נדרה.

דתניא: בית שמאי אומרים: כל אשה אינה מניקה את בנה, אם אינה רוצה להניקו, לפי שאינה משועבדת לבעלה להניק.

אלא מחוורתא [הביאור הברור הוא], דמתניתין — דלא כבית שמאי היא.

שנינו בברייתא: אם היה מכירה, נותן לה שכרה, וכופה ומניקתו:

ודנה הגמרא: עד כמה, בן כמה חדשים יהא א-ט התינוק, שיש לנו לומר שהוא מכירה ואינו רוצה לינוק מאחרת?

אמר רבא אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב: בן שלשה חדשים.⁽¹⁾

ושמואל אמר: בן שלשים יום.

ורבי יצחק אמר רבי יוחנן: בן חמשים יום.

אמר רב שימי בר אביי: הלכה כרבי יצחק שאמר משום רבי יוחנן, חמשים יום.

ותמהה הגמרא:

בשלמא רב ורבי יוחנן סברי כל חד וחד —

אבל אם רוצה הוא לינוק מאחרת, אפילו אם הוא בן שנה, אינו כופה אותה. ואם אינו רוצה לינוק מאחרת [היינו שבדקוהו ומצאו שאינו רוצה לינוק מאחרת], אפילו אם הוא קטן בהרבה מזמן זה, כופה הוא אותה ומניקתו מפני הסכנה. הרא"ש.

1. כלומר, קודם זמן זה אפילו הוא נראה כאילו אינו רוצה לינוק מאחרת, תולים אנו שאקראי בעלמא הוא, ולבסוף הוא יונק, ואין צורך בבדיקה אם הוא מכירה. אבל משהגיע לזמן זה, אם אינו רוצה לינוק מאחרת צריך הוא בבדיקה. וכל זה כשרואים אנו שאינו רוצה לינוק מאחרת,